

Posudek oponenta na bakalářskou práci:

**Alena Kabátová: Lov karnivorních savců v paleolitu s důrazem kladeným na oblast České republiky (55 stran, 16 stran příloh)**

Autorka práce si za cíl položila zhodnocení poznání lovu šelem v paleolitu. Práce je strukturována do 10 kapitol. První kapitola je věnována úvodu, ve kterém se snaží uvést celou problematiku. Následuje druhá obecná kapitola věnovaná chronologii a charakteristice paleolitu. Zde bych chtěl poukázat hlavně na zmatek v chronologii (patrný i v dalších kapitolách - především konec paleolitu, který se kryje s přechodem pleistocén a holocén a konvenčně je datován horizontem 10 000 BP, což je přibližně 9350 BC, str. 7 a 11). Pavlov I rozhodně není příkladem aurignacké lokality (str. 10). Kultura Federmesser se do češtiny buď nepřekládá, nebo se používá název kultura nožů s obloukovitě otupeným bokem (str. 12).

Třetí kapitola je věnována klimatu a vývoji přírodních podmínek v souvislosti s vývojem šelem. V kapitole najdeme některé faktické chyby (například hlinopísky nejsou projevem časného interglaciálu, ale glaciálu - str. 16), weichselský komplex v sobě nezahrnuje wurmský glaciál, jedná se o synonymní názvy. O chladném výkyvu mladého Dryasu nehovoří jenom V. Ložek (2002), ale především proxy data na území celé severní polokoule.

Následující kapitola se věnuje vzájemným vztahům mezi člověkem a šelmami. Diskutován je zde především lov (jedna strana) a následně jsou popsány všechny šelmy žijící na území střední Evropy (osm stran). Podle mého názoru je popis zbytečně rozsáhlý a autorka se vůbec nedokázala vyrovnat s odlišným významem jednotlivých druhů v minulosti. Z pohledu paleolitického člověka je totiž kategorie šelma naprosto umělá a jistě pro něj byl rozdíl mezi ulovením lva či medvěda a kuny. Toto by se měla předložená práce snažit reflektovat jak po stránce metodické, tak po stránce vyhodnocení.

Kapitola pátá se snaží věnovat duchovnímu světu paleolitického člověka. Výraz snaží do značné míry odrážet nepodařenost výsledku. Pro popis byl zvolen naprosto nevhodný způsob. Autorka se snažila vyjít z publikovaných obecných názorů a s nimi pak pracovat. S publikovanými názory, které nutně nemusí (a mnohdy nejsou) být obecně přijímány, je tak nakládáno jako s tvrdými přírodovědnými daty. Názor jednotlivce se tak stává daností. Nešťastné je přejímání většiny názorů z práce Lewise-Williamse (2007). Ta představuje psychologický pokus o vysvětlení velmi složitých jevů, na mnoha místech jsou ale její závěry v přímém rozporu s archeologickými daty. Dozvíme se tak například, že neandertálcí oplývali pouze primárním vědomím a nebyli schopni vnímat minulost a budoucnost (28). Neměli tak duchovní svět a nebyli si schopni vytvořit představu posmrtného života ad. Zde bych se autorky velmi rád zeptal, co tedy vlastně znamenají neandertálské pohřby? Jenom tak na okraj, tato teze by například vylučovala vytvoření operačních řetězců štípané industrie, které vidíme již ve starém paleolitu.

V přímém rozporu s tímto názorem je i tvrzení na straně 32, kde se dozvíme, že již od středního paleolitu je požíváno barvivo k malbě na lidská těla.

Různé pokusy o interpretaci paleolitického umění vypovídají nejvíce o nás samých, nikoli o duchovním světě paleolitického lovce. Autorka se měla zcela vyhnout snaze o jejich interpretaci, spíše měla registrovat různé jevy, které zobrazení odrážejí (není pravda, že malby ponejvíce zobrazují lovnou zvěř, právě naopak; i zvířata s nakreslenými zbraněmi je ve skutečnosti pouze zlomek).

Správným postupem by byl přístup zcela opačný. Autorka by měla vyjít z analýzy archeologických dat a ty podrobit konfrontaci s jednotlivými názory. Tak by se mohla dobrat alespoň k částečně směřodatným výsledkům. Zde musím konstatovat, že kapitola věnovaná umění je z velké části odchýlením od tématu, řeší naprosto jinou problematiku a k lovu šelem má minimální vztah.

Kapitola šestá je věnována lovu šelem v paleolitu. Zde je nutné polemizovat s mnoha tvrzeními. Opravdu se člověk v Evropě objevuje na rozhraní spodního a středního pleistocénu (cca 800 tisíc let BP)? Nejstarší fosilní osteologické pozůstatky druhu *Homo antecessor* jsou datovány k 1,2 ma BP (Španělsko, Atapuerca). Konstatování, že lov je základním ekonomickým východiskem člověka paleolitu je nic neříkající marxistické kliše, zvláště, když větší část potravy je vždy získávána sběrem (obojí strana 35, mimochodem z citace Holub 2006 není jasné, o jakou práci se jedná, je to práce diplomní, bakalářská, disertační, seminární?).

Na stejné straně se dozvíme, že z osteologických nálezů lze určit, že od začátku nejstaršího paleolitu až do paleolitu středního byly jeskyně osidlovány velice zřídka. Z toho, že od mladší fáze je osídlení jeskyní častější je vyvozováno, že již jsou šelmy vytlačovány z jejich biotopů. Ke snížení mezidruhové konkurence dochází i vznikem obydlí.

K tomu je nutné poznamenat následující. To, zda jsou jeskyně člověkem osídleny, lze určit pouze z nálezů archeologických. Minimum dokladů starších než mladší fáze středního paleolitu ve střední Evropě nesevředly o nevyužívání jeskyní, ale pouze a jenom chybění sedimentů tohoto období. Již zmíněná lokalita Atapuerca (Sima del elefante) je také jeskyní. Obydlí provází člověka již velmi dlouho, minimálně od starého paleolitu. Mnohem důležitější ve vztahu k šelmám je oheň.

Chtěl bych také upozornit na fakt, že zdaleka ne všechny kosti nalezené v jeskyních musejí představovat úlovek člověka. Jeskyně jsou přirozené sedimentární pasti, ve kterých se hromadí všechny kosti, tedy i ty zvířat uhynulých. To že byly uloveny můžeme usuzovat z některých specifických vlastností (vysoká druhová četnost na běžném sídlišti, v jeskyni v podstatě jenom známky po manipulaci s kostmi, přítomnost artefaktů). Tento zásadní problém metodiky práce se soubory je v celé práci takřka přehlížen.

Popis technik lovu a zbraní v práci vychází ze současných postupů a našich názorů. Je otázkou, zda nejde spíše o spekulaci. Dozvíme se tak třeba, že k lovu šelem byl často používán oštěp a že k dobývání kořisti byl využíván kyj.

Následuje sedmá kapitola věnovaná metodice práce s lokalitami a metodě vyhodnocení. Ta je podle mého názoru spolu s katalogem zcela nejslabší z celé práce. V podstatě spočívá pouze ze shromáždění lokalit s nálezy kostí šelem a jejich jednoduchého oznámkování jedním hodnotovým číslem, které má odrážet kvalitu lokality. Není ale jasné, jakým způsobem je hodnocení prováděno, spíše působí dojmem intuitivního zhodnocení, než vědecké kritiky. V kritice pramenů by se mělo odrážet mnoho faktorů, od stáří výzkumu, typu lokality, přes kvalitu publikace až po přítomnost archeologických nálezů. Pokud by byla tato kritika provedena, nemohlo by se stát, že v katalogu najdeme čistě paleontologické lokality (viz katalog), které vstupují do vyhodnocení.

Následuje kapitola osmá - vyhodnocení, jejíž kvalita je silně ovlivněna daty, vstupujícími do analýzy. Autorka si je sice vědoma, že v jeskyních se mohou nacházet i kosti zvířat uhynulých, s tímto poznatkem ale nijak dál nepracuje, pouze ho konstatuje. Problémy s daty v případě Kůlny jsou dány nečerpáním z primární monografie K. Valocha, ale pouze z obecné publikace J. Svobody. U Kůlny autorka konstatuje výrazné úbytky v zastoupení některých druhů (str. 48). Bohužel si neuvědomuje, že srovnává absolutní množství kostí a ne

relativní počty. Pokles je tak dán především tím, že v magdalénieniu bylo nalezeno kostí celkově méně.

Naprosto nepochopitelný je následující odstavec týkající se jeskyně Kůlna: "Zůstává otázkou, zda byla v období *micoquieniu* jeskyně obývána *neandertálci* a ulovení vlci (ale i kosterní zbytky dalších šelem) jsou výsledkem jejich lovecké aktivity. Nálezy kostí moderního člověka, které byly v jeskyni objeveny, jsou o několik tisíc let mladší. Přesto nelze zcela zavrhnout možnost dřívější přítomnosti člověka v této jeskyni, kterou nemáme doloženou osteologicky, obzvláště v chladnějších obdobích. Opět nelze vyloučit ani doklad přítomnosti vlčí smečky, která zde přirozeně přebývala, a někteří její členové zde uhynuli. Podobné závěry lze dovozovat i u nálezů hyeny jeskynní." Proč čistě paleontologické lokality přechází autorka beze slova kritiky, a v případě Kůlny, která je jednou z našich největších středopaleolitických lokalit s několika vrstvami *micoquieniu* o lidské přítomnosti pochybuje. Autorky bych se na tomto místě chtěl zeptat, zda ví, na kterých třech moravských lokalitách byly nalezeny kosterní pozůstatky *neandertalců*?

Desátá kapitola je věnována závěrečnému shrnutí. Musím konstatovat, že zhodnocení významu lovu se omezuje pouze na obecná konstatování. Oproti proklamacím ale například statistické postupy použity nebyly.

Ještě je nutné se věnovat katalogu, který je přiložen na závěr práce. To že se v něm objevují čistě paleontologické lokality jsem již zmínil (Řeporyje, Sudslavice, Sloupské jeskyně, Dvorecká jeskyně, Svatoprokopská jeskyně, Kateřinská jeskyně, ale z velké části například Zlatý kůň, a Chlupáčova slůj). Mnoho lokalit je špatně datováno (například DV I, DV II, Zlatý kůň), najdeme zde lokality špatně lokalizované (Milovice, jeskyně nad Kačákem) a lokality zcela chybějící (Lubná, Jenerálka, viz monografie *gravettieniu* Čech, *Dolnověstonické studie* 17). Jenom namátkově je i chybný výpis fauny (Přezletice uváděn *Canis lupus* a *Ursus speleus*, správně má být *Canis lupus mosbachensis*, *Vulpes angustidens*, *Ursus deningeri*, *Martes foina*).

Práce obsahuje citace, které jsou nedostatečně konkrétní a některé zcela schází. Například není jasné, co představuje citace Fridrich 2007. Jestliže je citována konkrétní myšlenka z práce většího rozsahu, je nutné uvádět číslo konkrétní stránky, jinak je neověřitelná. To v celé práci důsledně chybí.

Nešťastně jsou používány citace k obecným znalostem, například J. Fridrich (1997) jistě nerozdělil *pleistocén* na spodní, střední a svrchní (str. 7). Neurčitá citace K. Semrádové v tisku má také minimální vypovídací hodnotu k druhové skladbě fauny na lokalitě Přezletice (zde není původní prací ani monografie J. Fridricha (1989), faunu určoval Z. Fejfar (1979)). Tato záměna obecných sekundárních zdrojů za primární je v práci velmi častá a způsobuje mnohé problémy (viz například Kůlna).

Autorka práce sice dokázala vypracovat strukturovaný odborný text na zadané téma, jeho úroveň však především v oblasti sběru dat a jejich hodnocení zaostává za průměrem. Proto navrhuji její hodnocení maximálně známkou **dobře**.

PhDr. et Mgr. Petr Šída, Ph.D.

